

VLOGA KULTURNEGA KONTEKSTA PRI NASTAJANJU KNJIŽ- NIČNIH INFORMACIJSKIH SISTEMOV V MREŽI COBISS.NET

Franci Pivec
Tvrko-Matija Šercar

Institut informacijskih
znanosti, Maribor

Kontaktni naslov:
franci.pivec@izum.si
tvrko.sercar@izum.si

Izvleček

Ohranjanje kulturne raznolikosti je enako pomembno kot ohranjanje biološke raznolikosti. Ni države, ki bi jo lahko označili kot kulturno homogeno. Knjižnice so ključnega pomena za sožitje v večkulturnem okolju in za razvijanje medkulturne kompetence. COBISS deluje v regiji, ki ima značilnosti izrazite večkulturnosti in igra aktivno vlogo pri vzpostavljanju medkulturnega dialoga. Izhajajoč iz načel vzajemnosti oz. recipročnosti, strpnosti in solidarnosti upošteva zgodovinski razvoj entitet, enakopravnost jezikov in pisav ter kolektivno vizijo o prihodnosti. Sledi tudi zamisli o konsolidaciji informacij, kot jo je pred desetletji zastavil UNESCO. Mreža COBISS.Net je učinkovita podpora izmenjavi bibliografskih informacij in predstavlja infrastrukturo medkulturnega dialoga.

Ključne besede

večkulturnost, medkulturni dialog, medkulturna kompetenca, večkulturna knjižnica, konsolidacija informacij

Abstract

Preserving cultural identity is equally important as preserving biodiversity. No country in the world can be regarded as culturally homogenous. Libraries are of key importance for coexistence in a multicultural environment and for the development of multicultural competence. COBISS operates in a region with strong multicultural characteristics and plays an active role in establishing multicultural dialogue. On the basis of the principle of reciprocity, tolerance and solidarity it takes into consideration the historical development of entities, equality of languages and scripts and the collective vision of the future. It also promotes the idea of consolidation of information, spread decades ago by UNESCO. The COBISS.Net network provides efficient support to bibliographic information exchange and represents infrastructure for intercultural dialogue.

Keywords

multiculturalism, intercultural dialogue, intercultural competence, multicultural library, consolidation of information

UVOD

David Crystal (2000) je naštel okoli 6000 jezikov, ki so danes še živi, ob tem pa glasno opozoril, da poprečno vsaka dva tedna eden od njih izgine. Izračunal je, da bo na ta način do leta 2100 umrlo 90 odstotkov jezikov, ki jih ljudje danes še govorijo. Hudo smo zaskrbljeni za biološko raznolikost, ki izginja v škodo zdravega okolja, a siromašenje kulturne raznolikosti je še veliko bolj dramatično, čeprav se o njem govori veliko manj.

Vsak jezik, ki umre, je predstavljal neko kulturo, ki je bila plod ustvarjalnosti morda celo stotih generacij in se je izgubila. Homo sapiens se mora za svoj neverjetni razvoj zahvaliti sinergiji, ki se je napajala prav iz kulturne raznolikosti. So tudi nazori, ki takšno spoznanje

zavračajo, češ da ga ni mogoče preveriti, da je celo neetično ohranjati "zaostale" kulture in da bi "vera v enega samega boga" lahko rešila vsa nasprotja v družbi. Argumenti v prid ohranjanja kulturne raznolikosti pa so prepričali 185 držav – članic Unesco, ki so leta 2001 sprejele Splošno deklaracijo o kulturni raznolikosti, prvi mednarodni standard za ohranjanje in uveljavljanje kulturne različnosti ter medkulturnega dialoga. (UNESCO, 2001)

"Ni države, ki bi jo lahko označili kot kulturno homogeno!" je izhodišče obširne analize, ki so jo opravili Jens Ingemann Larsen, Deborah Jacobs in Ton van Vlimmeren. (Larsen idr., 2004) Svojo trditev opirajo na dejstva, da do kulturne različnosti prihaja:

- kjer obstaja domorodno prebivalstvo,
- kjer so se v preteklosti naselila različna ljudstva,
- kjer se dogaja intenzivno preseljevanje,
- kjer si najdejo zatočišče begunci,
- kjer se prepletajo vse prej navedene situacije.

Knjižnice so tesno povezane s temi razmerami, bodisi v pozitivni luči, kot v Skandinaviji, kjer jim je zaupana ena od nosilnih vlog pri spodbujanju medkulturnega dialoga; bodisi v negativni luči, kot v Franciji zadnjega časa, kjer so mnoge desničarske mestne uprave knjižnicam prepovedale nabavljati vire v jezikih priseljencev.

Mnoge naloge, ki jih opravljajo knjižnice, neposredno ali posredno zadevajo kulturno raznolikost:

- omogočajo uživanje lastne kulturne dediščine,
- zagotavljajo stik s kulturo matičnega naroda,
- podpirajo uporabo materinščine,
- vzpodbujajo učenje jezika nove domovine,
- posredujejo informacije iz življenja lokalne skupnosti,
- predstavljajo dosežke drugih kultur,
- učijo o ozadjih kulturne različnosti.

Do teh vlog je zelo pozorna tudi mednarodna knjižnična federacija IFLA, ki je sprejela posebne smernice o knjižnični službi v večkulturnih skupnostih. (IFLA, 1998)

Knjižnica ni samo varno pribežališče, ampak je odločilni dejavnik družbene povezanosti v družbi kulturne raznolikosti.

COBISS izhaja iz prepoznavanja navedenih družbenih vlog knjižnic in jih podpira pri njihovem izvajanju. Zanj je "medkulturna kompetenca", ki pomeni sposobnost komuniciranja in sožitja v večkulturnem okolju (Sprung, 2003), enako potrebna kot za same knjižnice. Izhajati mora iz enakih splošnih okvirov razumevanja globalnega razvoja, ki so po Marilyn Turkovich (1997) – nekoliko prirejeno za knjižnice – naslednji:

- Povezanost sveta je vsesplošna, zaradi česar tradicionalni kulturni vzorec "mi" in "vsi drugi" ni več uporaben.
- Globalne spremembe so vsem na očeh in nihče se ne more delati nevednega v zvezi z njimi – informacijskega prostora tudi praktično ni mogoče več "zapreti".
- Kulturne prakse se širijo v vse smeri in "enokulturne" usmeritve so vpričo vsakdanjih izkušenj ljudi povsem zunaj časa.
- Ljudje so vključeni v dogajanja na različnih ravneh, od intimne do globalne, in knjižnica jih mora pri tem podpirati.

COBISS V VEČKULTURNEM OKOLJU

"Večkulturna knjižnica" je uveljavljen pojem v mednarodni knjižnični skupnosti. O tem govori "Manifest o večkulturnih knjižnicah", ki je v postopku usklajevanja med Iflo in Unesco. (IFLA, 2007) Zasnovan je na treh načelih:

- V večkulturne knjižnice se morajo preoblikovati vse vrste knjižnic, ne le splošne knjižnice, kot se običajno misli.
- Večkulturni servisi niso neke posebne storitve knjižnice, ampak so integrirani v temeljni program knjižnice.
- Pri načrtovanju dejavnosti je treba predvideti posebno skrb za kulturno-jezikovne manjšine in marginalne skupine.

Večkulturne knjižnice morajo biti kulturna središča, v katerih se odslikava tako lokalno kot globalno kulturno dogajanje. Njihova vrata morajo biti odprta za pripadnike vseh družbenih skupin in za vse kulturne ustvarjalce. Knjižnica sicer ni sejem, vendar mora ponuditi možnost, da v njej vsakdo "najde kaj zase" in da v njej sreča vsakogar, ki je pomemben sooblikovalec življenja v skupnosti. Obisk knjižnice mora za posameznika resnično pomeniti, da si je odprl "okno v svet", in še več – da se je s svetom tudi "povezal".

COBISS je prisoten v knjižnicah, ki za svoje poslanstvo štejejo, da:

- ohranjajo in negujejo kolektivni spomin,
- soustvarjajo in branijo kulturno identiteto,
- ponujajo pomembne informacije in znanje in s tem zadovoljijo tekoče potrebe,
- poroki demokratične pravice vsakega državljana do enakega dostopa do knjižničnih virov, financiranih iz javnih sredstev, ne glede na kraj in čas,
- predstavnice informacijske družbe,
- prizorišča za predstavljanje različnih kultur.

COBISS se mora udomačiti v celi vrsti tipičnih okolij:

- urbanih okoljih (metropole, velika in majhna mesta),
- podeželskih okoljih (s pretežno kmečkimi ali pretežno nekmečkim prebivalstvom),
- poklicnih okoljih (industrijski centri, akademija, zdravstvo, cerkev ...),
- generacijskih okoljih (upokojenci, študenti, otroci ...).

Kulturne potrebe uporabnikov COBISS-a izvirajo iz različnih kulturnih tradicij: zahodnoevropske (ki se povezuje s katolicizmom), vzhodnoevropske (ki se povezuje s pravoslavljem), severnoevropske (ki se povezuje z evangeličanstvom), orientalske (ki se povezuje z islamom). Daleč od tega, da bi šlo zgolj za abstraktne pojme, saj se vsak

dan srečujemo z življenjskimi stili, prazniki, prireditvami itd., ki zahtevajo praktično prilaganje navedenim kulturnim tradicijam.

V prostoru, kjer je doma COBISS, so se navedene tradicije zlele v specifične kulturne entitete, kot so mediteranska kultura, balkanska kultura, srednjeevropska (alpska) kultura, panonska kultura, morda tudi kultura "juge".

Uporabniki COBISS-a so bolj ali manj izrazito pod vplivom različnih, sicer površinskih, a zelo kričečih trendov, kot so amerikanizacija, turbofolk, urbane mladinske subkulture, elitna kultura, folklorizem ipd.

In nobeno okolje, kjer se pojavlja COBISS, ni imuno pred družbenimi patologijami, kot so ksenofobija, asimilacija, generacijski konflikti, šovinizem, konzervativizem, fundamentalizem, rasizem, snobizem itd.

V COBISS-ovi regiji se govori 8 uradnih jezikov, vsaj 10 "manjšinskih" jezikov, v knjižnicah pa je ohranjenih še nekaj "mrtvih" jezikov (latinščina, grščina, starocerkvena slovanščina ...). Piše se v več verzijah latinice (s šumniki, s preglasi itd.) in več verzijah cirilice (srbska, makedonska, bolgarska ...), knjižničarji pa potrebujejo tudi grško in arabsko pisavo.

Ves ta izjemno barviti mozaik se izraža v različnih kulturnih produkcijah, ki jih obdelujejo in hranijo v knjižnicah s pomočjo sistema COBISS: leposlovna dela, znanstvena dela, arhitektura, likovne stvaritve, uprizoritve, glasba, ples itd., za kar so potrebni različni formati in standardi.

Ob vsem tem pa se morajo knjižničarji in razvijalci COBISS-a nenehno spraševati, kdo so sploh njihovi uporabniki? Odgovori na to vprašanje so v regiji Jugovzhodne Evrope še veliko bolj zapleteni in nedokončni kot drugje, ker so jo zajele globoke spremembe, najizrazitejše prav v kulturi. Kulturo v tem kontekstu razumemo kot označbo "sklopa značilnosti, po katerih se ena skupnost razlikuje od drugih skupnosti". (McSwiney, 2002)

Knjižničarji morajo čim prej pozabiti rutino, ko so se lahko cel svoj delovni vek zanašali na isti stereotip o uporabnikih, ker se praktično niso spreminjali. Kdor danes ne opazi, da se sestava skupnosti, ki ji služijo, nenehno spreminja in da se spreminjajo tudi posamezniki v njej, bo težko zagotovil kakovostno knjižnico. Večkulturnost je postala imperativ tako za vsako posamično knjižnico kot za knjižnični informacijski sistem, ki jih povezuje.

KULTURNA OBČUTLJIVOST COBISS-A

Skladno s četrtem poglavjem Iflinih Smernic za delo knjižnic v večkulturnih skupnostih, ki sta jih Virginia

Ballance in Marie Zielinska leta 2002 dopolnili glede na razvoj elektronskih medijev, zagotavlja COBISS dostopnost "v jeziku, ki se v določenem okolju splošno uporablja" (Smernice ..., 2002, točka 4.1). Etničnim in kulturnim skupnostim je na voljo tudi avtomatizirana medknjižnična izposoja, s katero je mogoče reševati del specifičnih kulturnih potreb (točka 4.2). Bibliografske informacije v COBISS-u so dostopne v mednarodno standardiziranih formatih in so razumljive v različnih jezikih (točka 4.5). Za COBISS je samoumevno, kar morajo v drugih knjižnih informacijskih sistemih uveljavljati z izjemnimi ukrepi, da se gradivo katalogizira v jeziku vira. OCLC to rešuje s posebnim programom "TechPro", s katerim podpirajo izvajanje smernic za večjezične zbirke, ki jih je sprejelo Ameriško knjižnično združenje. (ALA, 2007)

Ameriški knjižničarji in knjižnični informatiki bijejo po 11. septembru hudo bitko z nasprotniki večkulturnosti. Tudi na COBISS neredko letijo kritike, da povzroča nepotrebne stroške, ko razvija programsko podporo za večjezično okolje. Še najmanj zaskrbljujoče pri tem je, če nasprotnike večkulturnosti mučijo le finančne skrbi, a zdi se, da je pri nekaterih v ozadju še kaj drugega.

Na srečo je mogoče najti v mednarodni knjižnični skupnosti resnično ohrabrujoče zglede kulturne občutljivosti. Udeleženci konference COBISS 2007 bodo imeli priložnost "iz prve roke" podrobneje spoznati program kanadske nacionalke "Večkulturni viri in servisi". (LAC, 2007)

Najdaljšo tradicijo na tem področju ima nedvomno Avstralija, saj je Avstralsko združenje za knjižničarstvo in informatiko prvi obvezujoči dokument Knjižnice in večkulturnost sprejelo že leta 1984 in odtlej nenehno izpopolnjuje svoje smernice, tako na državni ravni, kot na ravni federalnih enot. (LBV, 2001)

Švedi prav tako že zelo dolgo razvijajo svojo Internationella Biblioteket (<http://www.ssb.stockholm.se>), ki ponuja zelo obširno zbirko gradiva na različnih medijih v več kot 100 jezikih.

Danci so razvili posebno Centralno knjižnico priseljeniške literature (DCLIL), ki ima v svojem fondu tako tiskane kot elektronske vire za vse kulturne skupnosti, katerih materinščina ni danščina. (<http://www.invandrerbiblioteket.dk>), še popularnejši pa je spletni portal FINFO (<http://www.finfo.dk>), ki informira v obe smeri: priseljenec o danski kulturi in Dance o kulturah priseljencev.

Podoben portal so razvili tudi na Nizozemskem (<http://www.meertalen.nl>), zanj pa skrbi Združenje splošnih knjižnic. Še nekaj držav je, ki zgledno skrbijo za knjižnično podporo večkulturnosti in kjer so knjižnice resnične

nosilke medkulturnega dialoga. To je povsod povezano z dodatnimi finančnimi sredstvi, predvsem pa s posebno angažiranostjo in dodatnim usposabljanjem knjižničarjev in informatikov, kar pa ni problem, če obstaja zavedanje o dobrih razlogih za to:

- Lokalna skupnost ima nesporne koristi od tega, da jo tvorijo izobraženi in kulturno razgledani ljudje.
- Lokalna demokracija je na bistveno višji ravni, če se vse družbene skupine počutijo svobodne in sprejete ter imajo enakopraven dostop do znanja in informacij.
- Knjižnica se uveljavlja kot pomembna javna institucija, ki je nepogrešljiv integrator lokalne skupnosti, če dobro izrablja svoje zmogljivosti.
- Knjižnica je tudi sama kakovostnejša in inovativnejša, če knjižničarji razvijajo kulturno občutljivost za razlike v skupnosti uporabnikov.

Z uvajanjem digitalnih medijev in orodij se je zmogljivost knjižnic pri podpiranju medkulturnega dialoga izjemno povečala. Seveda so nastali tudi novi problemi: ne le povečani stroški in dodatne zahteve za usposobljenost knjižničarjev, ampak tudi povsem nove zahteve uporabnikov, pa tudi nevarnosti kršitve avtorskih pravic in podobno. Povsod, kjer so se večkulturnosti lotili resno in uspešno, so se knjižnice povezale v mrežo in vzpostavile tudi sodelovanje med knjižničnimi sistemi. Lahko celo trdimo, da je knjižnična mreža edini učinkovit način knjižnične podpore večkulturnosti. Ob tem pa je dejstvo, da večkulturnost ni avtomatična lastnost slehernega knjižničnega informacijskega sistema, pač pa le tistih sistemov, ki se takega poslanstva zavedajo in ga sistematično vgrajujejo v svojo temeljno strukturo. Pri tem je treba spoštovati tri "zlata pravila" (Larsen idr., 2004):

- Za večkulturnost se mora odločiti vodstvo, ker se sama od sebe ne more zgoditi. Postati mora osnovna sestavina razvojne strategije.
- Osnovni dejavnik uspešne komunikacije in kooperacije je medsebojno spoštovanje ljudi različnih kultur, temelječe na pravilu "Nič o njih brez njih!".
- Potreben je holistični pristop, ker je treba za doseganje cilja upoštevati vse vidike večkulturnosti.

Kulturna občutljivost COBISS-a je vsajena v njegov osnovni koncept. S kooperativnostjo se COBISS začne in to ni slučajnost, ampak se v tem izraža "filozofija" celotnega sistema. Informacijska komunikacijska tehnologija je prinesla možnost povezovanja mnogih pameti, a da do tega res lahko pride, je potreben kooperativni sistem. O kontekstualizaciji in konsolidaciji informacij oz. vsebin govori naslednje poglavje. Tukaj pa podajamo druge nepogrešljive pogoje sodelovalnosti:

- Vzajemnost oz. recipročnost, ki se v COBISS-u kaže tako, da so projekti njegovega uvajanja (t. i. projekti virtualne knjižnice) vedno skupna aktivnost IZUM-a in lokalnih nosilcev.
- Strpnost, ki se v COBISS-u kaže kot pripravljenost na prilagajanje razmeram ob upoštevanju mednarodnih standardov.
- Solidarnost, ki narekuje angažiranost IZUM-a pri zagotavljanju sredstev, potrebnih za vključevanje knjižnic v informacijski sistem.

Začetki uvajanja COBISS-a v različna kulturna okolja sovpadajo še z obstojem Jugoslavije, ko se je razumelo kot samoumevno poznavanje in priznavanje kultur ter medkulturni dialog. V resnici je bila to zmotna predpostavka, ker je bilo medsebojno poznavanje površno, ideološko potvorjeno, ali pa ga sploh ni bilo, kar se je pokazalo na zelo tragične načine. V IZUM-u nas je ta izkušnja navedla na poglobljeno analiziranje kulturne podobe regije. Vzpostavitev vnovičnega sodelovanja konec devetdesetih sloni na bolj premišljenih predpostavkah:

- upoštevati je treba zgodovino entitet, ki mora biti rešena predsodkov in ideoloških konstruktov;
- upoštevati je treba enakopravnost jezikov ter spremljati njihov razvoj in kodifikacijo;
- upoštevati je treba tokove žive kulturne ustvarjalnosti entitet in njihovo medsebojno prepletanje;
- upoštevati je treba kolektivne vizije o prihodnjem razvoju posameznih entitet in širših integracij, še posebej "evropske ideje".

Vse to zveni zelo ambiciozno in IZUM bi moral imeti kar zgleden kulturološki tim, vendar gre predvsem za zavedanje o pomembnosti navedenih vidikov in za spremljanje literature o njih. Vsekakor bi to lahko delali še bolj poglobljeno kot doslej ter bolj sprotno prenašali informacije in spoznanja na vse, ki skrbijo za širitev COBISS-a.

Kulturna občutljivost COBISS-a se kaže tudi v tem, da ga zagovarja zelo širok krog ljudi iz različnih sredin. Niso to samo knjižničarji in informatiki, ampak še akademiki, gospodarstveniki, prosvetni delavci, kulturni ustvarjalci, mladi ljudje, nosilci javnih funkcij itd. Pri tem ne gre za "lobiranje", kot ga pozna sodobna politična praksa, ampak za pripadnost neki "virtualni skupnosti", ki se zaveda usodnega pomena hitrega in svobodnega pretoka informacij in znanja, za kar je nujno potrebno ustrezno tehnološko okolje. COBISS ni domena političnih navez, niti komercialnih profitnih interesov, ampak je nekakšno "razsvetlensko" gibanje, zato se mu posamezniki pridružujejo v prepričanju, da delujejo za človekoljubne cilje. Še bolj bi si morali prizadevati, da bi bila takšna kulturna podoba COBISS-a čim bolj očitna, ker je odločilna za sinergijo delovanja. So okolja, kjer nam verjame širok krog

izjemno zavzetih ljudi in tam je projekt virtualne knjižnice zelo uspešen. In so okolja, kjer določeni krogi sploh nočejo razumeti, da izza COBISS-a ni sebičnih interesov in od tam se je COBISS že umaknil, ker je škoda energij za neskončna prepričevanja.

In končno se kulturna občutljivost COBISS-a izraža v tehnični platformi in načinu delovanja sistema. Od prvih začetkov je COBISS izstopal iz okvirov "metropolitizma" in težil k vključevanju "obrobja". IZUM je sam doživljal usodo institucije zunaj centra in vemo, kako bistvena je decentralizacija za zajemanje vseh razvojnih potencialov. Vsaka širitev mreže je omogočila vključitev novih kulturnih entitet v medkulturni dialog. Knjižničarstvo je s tem pridobilo novo kakovost, predvsem pa so pridobili uporabniki, ki so kot soustvarjalci kulture tudi zunaj središč deležni enake informacijske podpore in imajo možnost, da svoje dosežke sproti dokumentirajo v svetovnih katalogih.

COBISS.Net je novodobna "Concordia Mundi", ki so jo kot mednarodno mrežo v Gutenbergovih časih zasnovali tiskarji, da bi povezala in podpirala vse "ljudi duha", ki so razumeli pomen tiska kot novega medija in ga želeli uporabiti. Slovenci smo vstopili v ta krog s Primožem Trubarjem, katerega 500-letnico rojstva bomo praznovali leta 2008.

KONSOLIDACIJA INFORMACIJ

Komunikacija je večplasten proces in potrebujemo več teorij za njegovo pojasnitev. Že Bühler (citirano po ter Hark, 2004) je na primeru jezika pokazal, da ga lahko pojasnimo le s pluralistično teorijo. Shannonova (1948) matematična teorija komunikacij je pojasnila tehniški vidik enosmernega prenosa signalov v dvoterminalnem sistemu. Realnih človeških komunikacijskih sistemov se udeležuje veliko med seboj zelo različnih oseb in gre za "multiterminalne" komunikacijske sisteme z več viri, kanali in izhodi s povratnimi povezavami. Semantična teorija Bar-Hillela in Carnapa (1953) temelji na pojmu logične verjetnosti eksperimentalno dokazanih predpostavk. Znanstvene informacije so le v predpostavkah. Po Shrejderjevi (1968) semantični teoriji se pod vplivom vsebine sporočila dogaja sprememba znanja pri prejemniku, ki ga označuje s pojmom tezavra prejemnika. Več semantičnih informacij bo izzvalo večje spremembe v prejemnikovem tezavru. Možnost sprememb pa je odvisna od strukturne zapletenosti tezavra.

Za vse kibernetične sisteme velja, da sistem, ki sprejema, mora imeti "zapletenost", ki odgovarja "zapletenosti" vhodnih informacij, ki jih oddaja pošiljatelj. Npr. če ima sistem enostavnejšo strukturo od tiste, ki je potrebna glede na zapletenost vhodnih informacij, se komunikacijsko dejanje ne bo zgodilo. Obstaja optimalni odnos med

"zapletenostjo" sistema in "zapletenostjo" informacij, ki v njega vstopajo in iz njega izstopajo. (Ashby, 1956) Vzemimo primer učenja iz učbenika. Oseba brez najnujnejšega predznanja ne more sprejeti semantičnih informacij iz npr. univerzitetnega učbenika, saj je pretežek. Študent s predznanjem pa lahko sprejme veliko količino semantičnih informacij iz učbenika in povečuje svoj osebni teza-ver. (Shreider, 1968, citirano v Šercar, 1988)

Znan je tudi Ackoffov (1989) paradoks izpred 40 let, ki se glasi, da je domneva o potrebi po čim večji količini relevantnih informacij napačna. Najbolj bistvena informacijska potreba npr. vodstva podjetja je potreba po čim manjši količini nerelevantnih informacij. Vodstvo ima težave zaradi preobilice informacij, saj če obilica narašča, količina informacij, ki jih uporablja vodstvo pri odločanju, upada. Vsi člani vodstva ne morejo prebrati vsega pisanega in tiskanega gradiva, ki ga pridobijo, pa tudi če bi ves svoj delovni čas porabili samo za branje. Kljub temu se zelo malo informacijskih sistemov za upravljanje ukvarja s to "tiranijo obilice". Zato sta filtracija nerelevantnih informacij in kondenzacija relevantnih informacij dve informacijski storitvi, ki ju vodilno osebje najbolj potrebuje. Dobro znanstveno gradivo se lahko zreducira za 2/3 brez izgube vsebine, slabo gradivo pa za 100 odstotkov brez izgube vsebine. Postopki konsolidacije informacij vključujejo tudi postopke filtracije in kondenzacije nerelevantnih informacij, ki naj bi jih reševali računalniški sistemi za upravljanje informacij. (Ackoff, 1989)

Po Goffmanu in Warrenu (1980) je merilo kakovosti informacij relevantnost informacij za sintezo kot proces organiziranja med seboj nepovezanih elementov znanja v celoto in vnos reda v očitni kaos. Relevantna informacija je pogoj za začetek komuniciranja.

Konsolidacija informacij po UNISIST-u (Unesco, 1971) je združitev in sinteza znanstvenih informacij o določenem predmetu v obliki kompendijev, pregledov, prikazov stanja. Proces vključuje evalvacijo in kompresijo. Obstaja razlika med intelektualnimi operacijami, ki so vključene v organiziranje znanja, ki ga opravlja znanstvenik pri pripravi izvirnega članka, in reorganiziranje znanja, ki ga opravlja informacijski specialist pri pripravi tabel, pregledov idr. evalviranih podatkov. Postopki konsolidacije so priredbe, predelave, povzemanje, indeksiranje in prevajanje ter kompresija informacij na osnovi evalvacije njihove kakovosti, ki je ključ za učinkovitejše informacijske storitve. Tako moderno konsolidacijo informacij sta postavila Saračević in Woodova (1981).

Pogoj, da pride do komunikacijskega dejanja, je t. i. konsolidirana informacija. Za recepcijo informacij s strani prejemnikov so potrebne informacije, ki po obliki priredbe in količini ustrezajo intelektualni zmogljivosti prejem-

nika: vsebinsko glede zapletenosti, kvantitativno glede količine vhodnih informacij. Spremembe, ki jih bodo izzvale vhodne informacije, lahko izrazimo s stopnjo strukturne reorganizacije tezavra, ki je hkrati tudi mera količine semantičnih informacij, vsebovanih v sporočilu.

Konsolidirane informacije so javno znanje, ki je posebej selektirano, analizirano, evalvirano in repakirano za namene odločanja in za informacijske potrebe znanega uporabnika (sobesednik ali družbene skupine), ki drugače ne bi ustrezale za učinkovit in dejaven dostop in uporabo tega znanja glede na količino in izvorno obliko. Npr. če podamo teorijo širjenja znanja kot nalezljive bolezni v obliki Kermack-McKendrickovega matematičnega modela širjenja epidemije, bo to informacijo glede na obliko lahko razumela samo oseba s potrebnim predznanjem. Če pa rečemo, da se znanje širi kot gripa, bodo teorijo razumele tudi osebe brez specialnega znanja. (Šercar, 1988)

Konsolidacija informacij vključuje tudi difuzijo in povratne povezave od uporabnikov, evalvacijo in prilagajanje. Informacije se konsolidirajo tudi glede na komunikacijski kanal (neposredna medosebna komunikacija, skupinska komunikacija, pošta, e-pošta, knjižnice, informacijske službe, množični mediji, radio, televizija, telekomunikacije, računalniške mreže ...). Največji del človekovega komuniciranja pa odpade na navadne razgovore in pripovedovanje (angl. *story telling*). Knjiga, članek, referenca, bibliografski zapis itd. pa so primeri konsolidiranih informacijskih proizvodov.

Zelo pomembna dejavnost konsolidacije informacij je prevajanje iz enega jezika v drugi in iz "strokovnega jezika" v "nestrokovni jezik" znotraj istega jezika.

Teorijo konsolidacije informacij je zastavil že Platon (Lartije, 1973), ki je komunikacije porazdelil po kategorijah subjektov, ki komunicirajo (politiki, govorniki, navadni ljudje, filozofi in obrtniki). Tem kategorijam ustreza 5 vrst govora: politični, retorični, navadni vsakodnevni govor, dialektični in tehnični govor. Pogoji za "pravilen govor" so: kaj je treba govoriti, koliko je treba govoriti, komu je treba govoriti in doklej je treba govoriti. Kaj je treba govoriti, je tisto, kar bo koristno tako za govornika kot za poslušalce. Koliko je treba govoriti, pomeni, da se ne pove niti več niti manj, kot je potrebno. Komu je treba govoriti, je odvisno od tega, ali govorimo starejši osebi (v tem primeru je treba govor prilagoditi starejši osebi) ali mlajši osebi (v tem primeru naj bi govor odgovarjal mlajši osebi). Doklej je treba govoriti, pomeni, da govor ne sme biti ne predolg in ne prekratek, saj drugače ne bomo dosegli uspeha.

DIALEKTIKA MEDKULTURNEGA DIALOGA

Pred in po razpadu SFRJ v začetku 1990-ih smo bili pričevalniki velikih nacionalnih, verskih in kulturnih izključnosti, ki so spremljale viharne procese osamosvojitve bivših jugoslovanskih republik.

Vendar je sistem COBISS med tem časom predstavljal nepogrešljivo platformo tudi za medkulturni dialog in za čezmejno sodelovanje knjižnic in drugih informacijskih institucij na osnovah vzajemnosti¹ (Šercar in Brbre, 2007).

Multikulturni dialog je komunikacijsko dejanje med posamezniki različnih identitet glede na nacionalno, versko in kulturno pripadnost. Včasih pa je bolj "regulativna" ideja, najstvo (nem. *sollen*), bolj ideja o tem, kaj naj bi bilo moralno upravičeno početje, kot realno dejstvo.

Prvi pogoj multikulturnega dialoga je potemtakem nacionalna in kulturna samozavest po eni strani in strpnost do drugačnih naziranj preostalih udeležencev multikulturnega dialoga po drugi strani, ki naj bi ublaževala nacionalne, verske in kulturne izključnosti, krepila pa nacionalno identiteto udeležencev².

Medkulturni dialog vključuje pluralizem kulturnih razlik. Vendar so dihotomne tudi nacionalne kulture glede na nacionalno (različno) in univerzalno (skupno) kulturno komponento. Etnocentrično naravnani posamezniki doživljajo univerzalno kulturno komponento kot tujo sestavno nacionalne kulture. Medsebojno upoštevanje pluralizma razlik pa je pogoj za možnost medkulturnega dialoga. Vendar je izključno mednarodna kontekstualizacija medkulturnega dialoga tudi reduktivni poseg v samo bistvo dialoga med ljudmi različnih kultur, saj ne gre za medkulturni dialog samo po ključu nacionalne in državne pripadnosti. Medkulturni dialog je namreč bistven za kulturno sožitje tudi znotraj posameznih držav in družb, saj monokulturnih držav brez nacionalnih manjšin ali priseljencev, ki sodijo v drugačne kulturne kroge ni in je za možnost medkulturnega dialoga bistvene pomena razumevanje tega medkulturnega kontinuuma od znotraj navzven, med: bogatimi in revnimi, izobraženimi in neizobraženimi, ženskami in moškimi, mladimi in starimi, heteroseksualci in homoseksualci...

Reference

- [1] Ackoff, R. L. (1989). From Data to Wisdom: Presidential Address to ISGSR, June 1988. *Journal of Applied Systems Analysis* 16, 3–9.
- [2] Anderson, B. (1991). *Imagined Communities*. London: Verso.

- [3] ALA (2007). Guidelines for the Development and Promotion of Multilingual Collections and Services. Dostopno na: <http://www.ala.org/ala/rusa/rusaprotools/referenceguide/guidemultilingual.cfm>.
- [4] Ashby, W. R. (1956). Introduction to Cybernetics. London: Chapman & Hall.
- [5] Bar-Hillel, Y. & Carnap, R. (1953). Semantic Information. British Journal of the Philosophy of Science 4, 14.
- [6] Crystal, David (2000). Language death. Cambridge: Cambridge University Press.
- [7] Gellner, E. (1983). Nations and Nationalism. Ithaca, NJ: Cornell University Press.
- [8] Goffman, W. & Warren, K. S. (1980). Scientific Information Systems and the Principle of Selectivity. New York: Praeger.
- [9] Hark, M. ter (2004). Popper, Otto Selz and the Rise of Evolutionary Epistemology. Cambridge: University Press.
- [10] Hobsbawm, E. (1990). Nations and Nationalism Since 1780: Programme, Myth, Reality. Cambridge: Cambridge University Press.
- [11] IFLA (1998). Multicultural Communities Guidelines for Library Services. IFLANET. Dostopno na: <http://www.ifla.org/VII/s32/pub/guide-e.htm>.
- [12] IFLA (2007). The Multicultural Library Manifesto. IFLA Section on Library Services to Multicultural Populations, Standing Committee Meeting, Ljubljana, 26/2 2007. Dostopno na: <http://www.ifla.org/VII/s32/minutes/s32-mid-minutes07.pdf>.
- [13] Isaacs, H. (1975). Idols of the Tribe: Group Identity and Political Change. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- [14] LAC (2007). Multicultural Resources and Services. Dostopno na: <http://www.collectionscanada.ca/multicultural/index-e.html>.
- [15] Laertije, D. (1973). Životi i mišljenja istaknutih filozofa (Sa starogrčkog preveo Albin Vilhar). Beograd: BIGZ.
- [16] Larsen, I., Jens, Jacobs, L. Deborah, van Vlimmeren, T. (2004). Cultural Diversity. How public libraries can serve the diversity in the community. Gütersloh: Bertelsman Stiftung.
- [17] LBV (2001). The Library Board of Victoria: Responding to our diversity. Melbourne: PractiCo Pty.
- [18] McSwiney, Carolyn (2002). Cultural implication of a global vontext: the need for the reference librarian to ask again "who is my client". Australian Library Journal, 52/4.
- [19] Saracevic, T. & Wood, J. (1981). Consolidation of Information: A handbook on evaluation, restructuring and repackaging of scientific and technical information (Pilot edition). Paris: UNESCO, General Information Programme and UNISIST.
- [20] Shannon, C. E. (1948). The Mathematical Theory of Communication. Bell System Technical Journal 27, 379–423, 623–656.
- [21] Shrejder, Y. A. (1968). O semantičeskikh aspektah teorii informacii. V: Meždunarodnaja federacija po dokumentacii. Komitet po issledovaniju teoretičeskikh osnov informacii (MFD/TOI). Teoretičeskije problemi informatiki. Sbornik statei. MFD 435. Moskva: VINITI, 152–173.
- [22] Smith, A. (1991). National Identity. Reno: University of Nevada Press.
- [23] Sprung, Annete (2003). Bildungsmarkt Interkulturalität – eine Erfolgsgeschichte? Dostopno na: <http://www.die-bonn.de/publikationen/online-texte.asp>.
- [24] Šercar, T. M. (1988). Komunikacijska filozofija znanstvenih časopisa. Zagreb: Globus.
- [25] Šercar, T. M. in Brbre, I. (2007). Prispevek k filozofiji knjižničarstva in informacijske znanosti. Organizacija znanja 12, 3, 119–136.
- [26] Turkovich, Marilyn (1997). Educating for the chancing world. II. International Congress on Multicultural Education Jyväskylä.
- [27] UNESCO (1971). UNISIST. Paris: Unesco.
- [28] UNESCO (2001). Universal Declaration on Cultural Diversity. Paris: Unesco.

Opombe

- Šercar in Brbre (2007) vidita v Popperjevi teoriji tretjega sveta, ki ga razumeta kot kibernetični sistem s povratno zvezo vzeti (angl. *take from*) in dati (ang. *give to*) ontologično osnovo vzajemnosti, ki je bistvena razsežnost sistema COBISS.
- Po Isaacsovi teoriji (1957) so nacije vedno obstajale in jih je treba samo odkriti. Gre za pojem "hiše Muumbi", ki je kenijsko kulturno prepričanje o „pramateri plemena“. Nacije niso človekova tvorba, temveč so identitete, ki so vekomaj obstajale in jih je treba, kot rečeno, le odkriti. Po nasprotnem pogledu nacija ni statična družbena entiteta in nastanek nacije ne temelji na prvotnih značilnostih, so pa zgodovinske tvorbe, na nastanek katerih močno vplivajo tudi zgodovinske osebnosti na različnih ravneh. Nacije so novejšje tvorbe, narejene iz izbranega nabora potencialnih značilnosti, ki predstavljajo „domnevno skupnost“ (Hobsbawm, 1990; Anderson, 1991). Gre za proces, ki ga upravljajo nosilci moči v državi. Nacije so zrasle iz *etnij* (Smith, 1991). Definicija *etnije* vključuje šest atributov: kolektivno ime, mit o skupnih prednikih, enega ali več razlikovalnih elementov skupne kulture, povezanost z domovino kot ozemljem, občutek solidarnosti za dele prebivalstva glede na rojstni kraj. Ko te attribute združijo tri revolucije – politična, gospodarska in kulturna, se rodi nacija. Nacionalizem kot izključnost pa ni prebujena nacionalna samozavest, kot menijo nacionalisti. V resnici si nacionalizem izmišlja nacijo tam, kjer je ni. Ključni korak v oblikovanju nacionalne identitete je bil tiskarski stroj, saj je tisk bil dejavnik homogenizacije pri razvoju nacionalnega jezika. Pri oblikovanju nacionalnih identitet je bila pomembna tudi industrializacija. Moderna industrijska država lahko deluje samo, če obstaja mobilno, pisмено in kulturno homogeno prebivalstvo, sposobno za izmenjavo (Gellner, 1983). Toda obstajajo značilnosti, ki težko izginejo pred oblikovanjem nacionalne identitete in niso enakomerno razporejene v družbi. Jezik do neke mere, rasa in religija so takšne entropijsko odporne značilnosti, ki zavirajo oblikovanje nacionalnih entitet.